

Nr 49

Utlåtande i anledning av motioner om skydd för bävrars boplatser.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 234 i första kammaren av herr *Wanhainen* och herr *Olsson, Erik*, och nr 262 i andra kammaren av herr *Andersson* i Storfors *m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att jaktstadgans paragraf 2 ändras på så sätt att bävrarnas boningar skyddas».

Över motionerna har utskottet på sätt föreskrives i § 46 riksdagsordningen inhämtat utlåtande från statens naturvårdsverk. På begäran av utskottet har yttrande därjämte avgivits av Svenska naturskyddsföreningen. Naturvårdsverket har till sitt utlåtande fogat ett yttrande från Svenska jägareförbundet.

Gällande bestämmelser m. m.

I *jaktstadgan den 3 juni 1938* ges bestämmelser om bland annat jaktutövning och skydd av de vilda djuren. Genom *kungörelse den 8 december 1967 (nr 769) om ändring i jaktstadgan* har denna med verkan från och med den 1 januari 1968 ändrats i så betydande omfattning att man med fog kan tala om en ny jaktstadga. Underlaget till de genomförda ändringarna i stadgan har varit *1949 års jaktutrednings slutbetänkande »Jaktstadgan m. m.»* (SOU 1966:46). De många sakliga nyheterna i bestämmelserna bygger dock i åtskilliga fall inte bara på jaktutredningens betänkande utan också på den opinion i viltvårdande och djurvänlig riktning som kunnat avläsas i remissyttrandena över betänkandet. En av de viktigaste nyheterna är reformeringen av fridlysningsystemet, vilken tillkommit efter hörande av riksdagen (prop. 1967: 136, 3LU 1967: 52, rskr. 331). Numera gäller den ordningen att alla vilda däggdjur och fåglar i princip är fridlysta och jakt endast tillåten under bestämda jakttider.

De nya fridlysningsreglerna har intagits i 1 § i jaktstadgan och lyder. *Vilda däggdjur och fåglar äro fridlysta under tid som ej är allmän jakttid. — När djur är fridlyst, är jakt efter djuret förbjuden, om annat ej följer av denna stadga.* Enligt särskilda bestämmelser i jaktstadgan får dock jakt ske även när det inte är allmän jakttid, t. ex. licensjakt på älg, 13 §, samt hjort och rådjur, 14 §, jakt efter björn, varg, järv eller lo, 15 §, jakt på hare för att förhindra harskador i trädgård för yrkesmässig fruktodling och i plantskola, 18 §. I 19 § stadgas att om i annat fall än som avses i bl. a nämnda paragrafer djur på grund av talrik förekomst eller av

annan orsak är till avsevärd skada eller olägenhet eller till men för jaktvården, får naturvårdsverket förlänga eller flytta medgiven allmän jakttid eller meddela tillstånd till jakt under viss tid. — Orsakar visst djur avsevärd skada eller kan djuret antagas vara farligt för människors säkerhet, får polismyndigheten låta avliva djuret utan hinder av fridlysning.

I 2 § ges en annan viktig princip klart uttryckt, nämligen att *stadgans bestämmelser i tillämpliga delar även gäller i fråga om vilda däggdjurs och fåglars ungar samt fåglarnas bon och ägg*. Klart är således att bestämmelsen om fridlysning gäller beträffande ungar, ägg och bon liksom också andra påbud i stadgan blir tillämpliga, t. ex. de som reglerar jaktutövning, skottpengar m. m. eller som stadgar straff.

I 28 § 1 mom. stadgas att den som jagar, fångar eller dödar djur under tid då djuret är fridlyst eller tager eller förstör fridlyst fågels ägg eller bo, dömes för olaga jakt till böter eller fängelse i högst sex månader. — Är brottet att anse som grovt, dömes till fängelse i högst ett år. — Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om björn, varg, järv, lo, örn, älg, hjort eller rådjur eller annat sällsynt eller värdefullt villebråd påskjutits, sårats, dödats eller fångats vid jakten eller om jakten bedrivits vanemässigt eller i större omfattning.

I detta sammanhang må också erinras om bestämmelserna i 18 § jaktlagen om *kronans rätt till vissa djur*. Bestämmelserna avser i första hand att ge ett ökat skydd för vissa värdefulla eller sällsynta djurarter. Därför stadgas i 1 mom. av paragrafen att vissa uppräknade djur, bl. a. björn, varg, järv, lo, och *bäver*, som dödas, fångas eller anträffas som fallvilt skall tillfalla kronan oavsett vem som har jakträtten. Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer kan dock förordna om undantag från regeln.

Motionerna

I motionerna framhålles att bäverstammen i vårt land måste skyddas och bevaras. Bävrarnas boplatser sägs vara sevärdheter och inslaget av bävrar i vår djurvärld är värdefullt understryker motionärerna. De påpekar att det emellertid timat händelser som minskat bävrarnas antal och vållat reaktioner. Sålunda har under vintern 1968/1969 bl. a. på en ort i landet en bäverdamm sprängts i luften med trolig död för bäverhyddans invånare som följd. Det är därför enligt motionärernas mening nödvändigt med sådan komplettering av 2 § jakstadgan att bävrarnas boningar skyddas.

Bäverns förekomst i Sverige m. m.

Ur statens naturvårdsverks remissvar återges följande uppgifter om bävern samt om olägenheter genom bäverdammar.

Bävern fridlystes i Sverige 1873 efter att stammen — såvitt man vet — utfrotats redan 1871. Först 1922 genomfördes en inplantering med bävrar som hämtades från Norge. Denna början till restaurering av bäverstammen genomfördes i Jämtland och följdes av flera lyckade försök i olika delar av landet, framför allt i Norrland och Svealand. Den svenska bäverstammen beräknades 1940 uppgå till »flera hundra individer».

1961 genomfördes en ny inventering. Även om viss osäkerhet vidlåder den då redovisade beräkningen av antalet bävvar — ca 2 200 — framstår dock stammens tillväxt såsom stor. Sedan 1961 har tillgången på bäver ökat ytterligare och det torde finnas starkt fog för uppskattningen att stammen i dag är ungefär dubbelt så stor som den 1961 redovisade. De starkaste koncentrationerna återfinns i västra Svealand — närmast i Värmlands, Örebro och västra delen av Kopparbergs län — och i mellersta Norrland — närmast i Västernorrlands och Jämtlands län.

I takt med den ökade tillväxten har skadegörelse förekommit. Särskilt under de senaste åren har antalet rapporterade skadetillfällen ökat. Skadorna består mest av överdämda markområden och åverkan genom fällning av skog. I ett fall har bävern t. ex. genom grävning av gångar i jordvallar orsakat svåra besvär vid ett invallningsföretag.

Hittills har uppkomna olägenheter i huvudsak kunnat avhjälpas genom infångning av skadegörande individer. Dessa har efter framförda önskemål härom disponerats för utplantering inom andra områden. Endast i ett fall — det ovan nämnda invallningsområdet — har tillstånd lämnats för jakt efter skadegörande bäver. För att på längre sikt eliminera de skador som motiverade avjagningen genomfördes därefter inom det aktuella området omfattande åtgärder för att försämra bävermiljön. Verket vill här nämna att prövningen för tillstånd till utplantering enligt KK den 6.12.1963 (nr 608) om utplantering av vilt m. m. numera är betydligt mera ingående än tidigare på grund av de rapporterade skadorna.

Remissvaren

Statens naturvårdsverk, Svenska naturskyddsföreningen och Svenska jägareförbundet tillstyrker bifall till motionerna.

Inom Svenska jägareförbundet har under våren 1969 frågan om skydd för bävernans boplatser aktualiserats på grund av framställningar från Skaraborgs läns jaktvårdsförening och Värmlands läns jaktvårdsförbund med samma syfte som förevarande motioner. Förbundet uttalar följande uppfattning i frågan.

Bävern är för sin existens beroende av såväl sina hyddor eller hålor som sina ofta långt från boplatser belägna dammar. Vid flera tillfällen har inträffat, att sådan skada gjorts på dessa anläggningar, att det kan förmodas att de berörda bävernarna dukat under av brist på föda. För att hindra sådan skadegörelse bör enligt Jägareförbundets uppfattning ifrågasvarande paragraf kompletteras att gälla även fridlysta däggdjurs bon samt bäverns dammbyggnader. — Syftet med det nuvarande stadgandet måste vara en utvidgning av det skydd som de vuxna däggdjuren och fåglarna åtnjuter. När de icke är tillåtna för jakt, får varken deras ungar, bon eller ägg dödas, skadas respektive insamlas. Man torde emellertid vara lagligen oförhindrad att när som helst förstöra en bäverhydda eller -damm liksom ett björnidde eller ett grävlinggryt trots att bävern är totalfredad och varken björn eller grävling är lovliga under hela året. Sådan förstöring torde ofta indirekt medföra de berörda djurens död, men bevisvärdigheterna torde regelmässigt vara sådana att åtal knappast kan väckas med stöd av 3 § JS eller på grund av brott mot gällande fridlysning. Med den grundsyn som numera är allmänt accepterad inom jakten, viltvården och djurskyddet är dessa förhållanden otillfredsställande. För att komma till rätta med dem synes det nödvändigt att kriminalisera bo- och dammförstöring. — I fråga om bäver kan det emellertid i vissa fall vara nödvändigt att riva olämpligt belägna dammar. Exempelvis kan en damm medföra att stora arealer odlad mark översvämmas, vägbankar undermineras m. m. I sådana fall torde det vara lämpligt att den lokala

polismyndigheten, efter samråd med länsjaktvårdsföreningen, har rätt att fatta beslut om dammens förstöring och föranstalta om åtgärdens utförande.

Under återopande av det anförda förordar Jägareförbundet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär följande kompletteringar i 2 och 19 §§ jaktstadgan.

2 § Denna stadga gäller i tillämpliga delar även i fråga om vilda *däggdjurs och fåglars bon och ungar samt fåglarnas ägg ävensom, i fråga om bäver, djurets dammbyggnader.*

19 § *andra stycket.* Orsakar visst djur avsevärd skada eller kan djuret antagas vara farligt för människors säkerhet, får polismyndigheten låta avliva djuret *eller förstöra dess bo eller beträffande bäver riva dess dammbyggnader* utan hinder av gällande fridlysning.

Efter att ha redovisat de uppgifter om förekomsten av bävrar och bävrarnas skadegörelse, vilka intagits ovan under rubriken »Bävernens förekomst i Sverige m. m.» anför *statens naturvårdsverk* att det har sig bekant att s. k. släpp i bäverdammar företagits på flera håll. Dessa manuellt företagna avtappningar av vatten har emellertid ägt rum under vår och sommarmånaderna för att vid rådande högvatten förhindra översvämning av vägar eller andra anläggningar. Dessa åtgärder har knappast inverkat menligt på bävertillgången och har i varje fall inte resulterat i att några bävrar omkommit. Från några vägförvaltningar och länsjaktvårdsföreningar har behovet av denna möjlighet till snabbt ingripande starkt understrukits. Verket framhåller emellertid att följderna av en åtgärd som den i motionerna beskrivna är av helt annan karaktär därigenom att möjligheterna att överleva för ett bäversamhälle som under höst eller vinter får sin dammbyggnad raserad är mycket begränsade. Anledningen härtill är att de övervintrande bävrarna i hög grad är beroende av de temperaturförhållanden som råder under isen, där bävrarna vistas under hela vintern och där matförråden förvaras. Även om bävrarna vid den aktuella sprängningen inte kom till direkt skada är det därför sannolikt att dammens alla bävrar ändock orsakades lidande och att flertalet omkom. Med hänsyn till att händelser i likhet med den angivna kan befaras bli aktuella i större omfattning då tillgången på bäver ökar och då det synes osannolikt att förövaren kan ställas till ansvar för olaga jakt enligt jaktstadgans gällande lydelse, anser verket det angeläget att stadgan ges sådan ändrad text att förbud mot förstörelse av däggdjursbon klart framgår i likhet med vad som gäller för fåglars bon. Sådan förbud bör sålunda avse inte endast skydd för bävrarnas bon utan även för alla andra däggdjursbon som kan ifrågakomma och bör gälla under all annan tid än allmän jakttid. Med hänsyn till bävernens speciella bobyggnadsteknik bör skyddet avse även bävrarnas dammbyggnader. För att ge möjlighet till snabbt ingripande i fall av påtaglig olägenhet bör en sådan skyddsbestämmelse kompletteras med möjlighet till dispens. Åberopande det anförda tillstyrker naturvårdsverket i likhet med Svenska jägareförbundet motionerna och föreslår

att 2 § jaktstadgan ges sådan lydelse att stadgan även gäller »däggdjurens bon ävensom bäverdammar»,

att 19 § jaktstadgan kompletteras så att polismyndigheten får »låta förstöra bo eller bäverdamm då det oundgängligen behövs för att hindra avsevärd skada»

samt att 28 § jaktstadgan ändras i enlighet med förslaget till 2 §.

Svenska naturskyddsföreningen erinrar om att bävern är fridlyst och att artens behov av skydd ytterligare understryks genom dess inplacering i 18 § jaktlagen. Många rapporter som inkommit under de senaste åren tyder på att bäverstammarna, åtminstone lokalt, under 1960-talet uppvisat starka uppgångar. Det har även ställvis resulterat i rapporter om skador i större eller mindre omfattning. Föreningen anser, att detta faktum inte på något sätt motiverar ett minskat skydd för bävern och instämmer varmt i den i motionen framförda åsikten om den svenska bäverstammens behov av skydd. Förslaget att detta utökas att omfatta även artens boplatser anser föreningen vara utmärkt. Föreningen uttrycker i sammanhanget ett starkt stöd för principresonemanget, att det vid en fridlysning ofta är otillfredsställande med skydd enbart för en viss växt- eller djurart. Boplatser eller kanske t. o. m. hela biotoper kan ofta vara i starkt behov av skydd, om den genomförda fridlysningen skall få avsedd effekt. Avslutningsvis nämner föreningen, att överläggningar startats i avsikt att under vintern 1969—1970 genomföra en riksomfattande inventering av den svenska bäverstammens storlek. Målet är, att denna inventering också skall söka kartlägga omfattningen av eventuella skador.

Utskottet

Enligt 2 § jaktstadgan gäller stadgans bestämmelser om bl. a. fridlysning, jaktutövning och straff också i fråga om vilda däggdjurs och fåglars ungar samt fåglarnas bon och ägg.

I motionerna anförs att det förekommit att en bäverdamm sprängts med trolig död för bäverhyddans invånare som följd. Med hänsyn till att inslaget av bävrar i vår djurvärld är värdefullt hemställer motionärerna om sådan komplettering av 2 § jaktstadgan att bävrarnas boningar skyddas.

Bävern är för sin existens beroende av såväl sina hyddor eller hålor som sina dammar, vilka ofta kan ligga långt från boplatserna. Naturvårdsverket framhåller i sitt remissvar att händelser liknande den som motionärerna angivit kan väntas bli aktuella i större omfattning då tillgången på bäver ökar. I likhet med remissorganen delar utskottet därför motionärernas uppfattning att den svenska bäverstammens behov av skydd bör utökas att omfatta även artens boplatser och dammbyggnader. Detta torde såsom motionärerna föreslagit lämpligen kunna ske genom komplettering av 2 § jaktstadgan samt en däremot svarande ändring i 28 § jaktstadgan. Emellertid kan det i vissa fall vara nödvändigt att vidta åtgärder med bäverdammar för att förhindra översvämning av odlad mark, vägar eller andra anläggningar. Skyddsbestämmelsen synes därför böra kompletteras med möjlighet till dispens. Detta kan såsom naturvårdsverket föreslagit ske genom ett tillägg till 19 § jaktstadgan om att polismyndigheten får »låta förstöra bo eller bäverdamm då det oundgängligen behövs för att hindra avsevärd skada».

Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till kännä.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen i anledning av motionerna I:234 och II:262 som sin mening ger Kungl. Maj:t till kännä vad utskottet ovan anfört; samt

B. att motionerna i övrigt inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 oktober 1969

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Svante Kristiansson (s), Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m), Erik Jansson (s), Ernulf (fp), Hansson (s) och fru Landberg (s);

från andra kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Ekström (s), Tobé (fp), Hedin (m), fröken Anderson (s) och herr Franzén i Träkumla (cp).